

3129N 42251925

Die uw je
als die van
I vernieu
en arei

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **617**M te Velde
Plaats en taak van een synodeMEDITATIEF **620**K, Folkersma
Naar Christus toegroeien langs
de leidraad van de waarheidUIT ALLE VOLKEN **621**W.M. Bakker
VervolgACHTERGRONDEN **622**C, Trimp
De NaamOPVOEDING EN
ONDERWIJS **624**A B Dijkstra
Gereformeerd onderwijs
in verandering 2SAMENLEVING **628**J. Westert
Is de christen ook onder
de anti-giobaiisten?KERK IN ORDE **632**C Voorberg
Actuele zaken rond
kerkelijke gebouwenSYNODE-IMPRESSIES **634**H Veldman
De ernst van de zonde en
de vreugde over Gods trouw
op de synode

en verder

Uit de Kerken
Meegelezen
Persberichten

KERKELIJK LEVEN / M. te Velde

PLAATS EN TAAK VAN EEN SYNODE

Het is van belang dat een synode een helder beeld heeft van wat zij is en waf zij moet doen, Welke positie heeft zij in het grotere geheel van de kerken? Wat zijn de diverse taken en sollen die dat met zich meebrengt? En welke aanpak en werkstijl passen daar het best bij? Structuren zijn immers geen doel op zichzelf; het gaaf om de inhoud. Het deputaatschap dat de synode van Zuidhorn voorbereidde, heeft zich op deze vragen bezonnen. Als resultaat daarvan heeft prof. dr M. te Velde op een voorbereidende vergadering van de synodeleden het volgende denk materiaal aangereikt, dat we in dit en het volgende nummer publiceren.

Karakter

Een synode is vergadering van de kerken. Hier zijn de kerken bijeen. Het is geen vergadering naast de kerken of boven de kerken of ander de kerken.

In de synode zijn de kerken zelf via hun afgevaardigden present. Zo wordt het ook vastgelegd in de credentiebrieven. In de afgevaardigden ontmoeten de kerken elkaar, hebben zij uitwisseling met elkaar, enzovoorts. En de afgevaardigden zijn gemach-

tigd om namens de kerken die hen stuurden en als waren die kerken zelf in haar geheel aanwezig, te handelen en te besluiten over alles wat wettig ter tafel is.

Dus niet: de synode heeft besloten, nu moeten de kerken nog maar 'es zien .... Geen compleet discussie-carroussel in alle plaatselijke kerken als vervolgtraject op wat de synode besloot. Nee, wat in de synode werd besloten is per definitie tevens al het besluit van de kerk van Ten Boer

en van Den Helder en van Vroomshoop en van Amsterdam-Centrum en noem ze maar op. Het is mede hun besluit, tenzij (art. 31 KO) aangetoond wordt dat het een voor God en mensen onaanvaardbaar besluit is en uitdrukkelijk met argumenten moet worden geweigerd om het voor vast en bondig te houden. Tijdens de synode wordt over elke zaak een degelijke discussie gevoerd. Maar na haar besluit is de discussie tot kerkelijke afsluiting gekomen, tenzij ...

Het is te betreuren dat we deze basale kerkelijke regels wat kwijt zijn geraakt in onze kerkelijke cultuur. Daar is met name aanleiding toe gegeven door de goedbedoelde, maar soms ronduit

schadelijke invoering van het fenomeen 'toetsing' sinds de vernieuwing van het kerkboek en met name bij de uitbreiding van de gezangen. Dal maakt onhelder, **wat** synode-beslissingen nu eigenlijk waard zijn en leidt tot een poldermodel met eindeloze circulatie van het kwelwater van allerlei bezwaren. Vanuit de gezangen heeft dit uithollend effect op heel de positie van de synode in de kerken.

Taken en doelen

Het is goed om ons te realiseren wat voor verschillende doelen en taken er worden gerealiseerd in een synode. Er zijn nog al wat verschillende werksoorten:

- het uitzetten van een gezamenlijke confessioneel-bijbelse koers: zaken van belijdenis en leer
- het vormen van een gezamenlijk beleids-profiel: algemene lijn door alle sectoren heen om de kerken gezamenlijk een bepaalde herkenbare identiteit te geven
- het uitvoeren van gezamenlijke taken: opleiding, kerkboek, liturgie-zaken, pastoraal doven en militairen, landelijke uitending kerkdiensten, diakonale hulp buitenland, missionaire hulp buitenland
- het verzorgen van gezamenlijke ondersteuning en faciliteiten voor het werk in de plaatselijke gemeenten: diakonale consultancy, steun bij evangelisatie, enz.
- het opzetten, invullen en aansturen van gezamenlijke instellingen m.h.o. op die diverse taken: theologische universiteit, instituut De Verre Naasten, diakonaal steunpunt enz.
- het onderhouden van gezamenlijke relaties: kerken binnenland, kerken buitenland
- het creëren van gezamenlijk recht: kerkorde, regelgeving,

toepassing t.a.v. bv. doop, avondmaal, attestaties, ambtelijke bevoegdheden, toetsing nieuwe predikanten, stemrecht, liturgie
het doen van uitspraken in hoger beroep
het behartigen van gezamenlijke belangen: overleg met de overheid, idem met auteurs liederen
het verzorgen van gezamenlijke communicatie: acta, deputatenrapporten, web-site, voorlichting en overleg
het beslissen over allerlei personele en financiële faciliteiten: geld plus benoemingen plus personeelsmanagement.

Het is van belang dat de synode en haar deputaten zich van deze gedifferentieerde doelen, taken en werksoorten bewust zijn. Dan kun je bij de behandeling van de agendapunten verdisconteren binnen welk referentiekader je bezig bent, wat de benodigde deskundigheden zijn, binnen welke grenzen van bevoegdheid je moet blijven, enzovoort.

Afbakening van bevoegdheden plaatselijk - landelijk

In al de genoemde zaken heeft een synode de bevoegdheid om beslissingen te nemen (art. 35 KO), mits binnen de grenzen van wat wettig op de agenda staat en bovendien met de beperking dat niet alles **wat** tot een bepaald onderwerp behoort de competentie van een synode is. In allerlei onderwerpen deelt de synode de bevoegdheden met de plaatselijke kerken, moet je dus ook afbakken wat je samen wilt doen en wat je aan de afzonderlijke kerken overlaat.

Regelmatig is het nodig om je als kerken te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke bevoegdheden. Daarbij hebben de gereformeerde ker-

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER,
DRS. A.L. Th. DE BRUIJNE,
DRS. I.D. HAARSMA, DRS. P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES,
J. WESTERT.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS E. BRINK,
J.M. DE JONG,
DRS C. HOKBERGEN,
DRS A.S. VAN DER CUGT,
DR J. SMELIK, DRS H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almelo, tel. 0546-870843 E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

UITGEVER:

Print Media bv, Bedum Technische Realisatie,
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE-ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636. Fax: 050 - 3012732
(o v u Reformatie)
E - mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank. 66 30 92.620

ABONNEMENT:

€ 47,- per jaar. Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 92,50,- per jaar (buitenland)
Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden.

Losse nummers € 1.20 (incl. Portol).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel (0521) 515946

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

ken altijd een tussenweg willen gaan tussen hiërarchie en independentisme. Ze beseften, dat de hiërarchie, een of andere verkeerde 'cratie' net zo goed in een kerkenraad kan zitten als in een synode, dat net zo goed een kerkenraad of een plaatselijke commissie de kerkzaken kan verknoeien en de gemeente kan beschadigen als een classis of een landelijk deputaatschap. Dus synodocratie of deputatocratie, maar ook dominocratie of consistoriocratie of commissiocratie.

In onze kerkelijke cultuur ligt dat op dit moment ingewikkeld. Aan de ene kant is er een sterke trend om bijna alle kaarten te zetten op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk; hier komen typisch vrijgemaakte allergie voor centralisme en postmodern verzet tegen boven-persoonlijke bindingen bij elkaar. Aan de andere kant zijn we een kleine kerkgemeenschap met korte lijnen en was er lange tijd een grote mate van eensgezindheid, dus kon er heel veel samen besloten worden, waardoor een synode niet in de theorie, maar wel feitelijk veel gewicht kreeg, onwillekeurig leidend tot veel uniformering en schijn van centralisme.

Het is in de huidige situatie nodig dat de synode zich op dit punt bezint. Ze moet een goede kijk hebben op de verhouding tussen plaatselijke kerk en universele c.q. nationale kerk en op vragen rond uniformering van kerkelijk handelen. Van de deputaten kerkrecht en kerkorde is er nog een stuk rapport in de maak m.b.t. art. 65 en 67 KO.

Ik wil wel alvast zeggen, dat er bij een flink deel van het kerkvolk op dit moment (in felle reactie op sommige synode-onderwerpen) de neiging is om veel te veel te verwachten van de zelfstandigheid van de plaatselij-

ke kerk. Vaak hotkent het leggen van alle bevoegdheden op plaatselijk niveau, dat alle meningsverschillen ook plaatselijk moeten worden uitgevochten. Met alle hiërarchische risico's ervan: dominees of ouderlingen of andere plaatselijke bobo's die de dienst uitmaken; annex het overdoen van alle discussies één keer per drie jaar. Helaas, het spook van de hiërarchie (d.w.z. van het gelijk willen krijgen en onze lijn willen dóórzetten) woont in ons aller hart! Het woont in ieder geval wel in mijn hart. - dat merk ik vaak genoeg.

Zo is het een schijnmanoeuvre om bij bezwaren legen synodebesluiten alles op de noemer te schrijven van deputatenhiërarchie en centralisme. Er is een beweging onder ons die de quota niet meer omhoog wil hebben, die voor elk generaal deputaatschap dat er bij komt één wil hebben afgeschaft, enzovoorts. Dat is m.i. een heilloze benadering. In onze tijd is landelijke samenwerking in het kerkwerk, het voorkomen van 280 maal het wiel uitvinden, het bevorderen van kwaliteitsondersteuning voor het plaatselijk kerkelijk leven en dergelijke alleen maar goed en nuttig. Samen goede ondersteuning en wisselwerking landelijk organiseren is echter iets anders dan bindend van alles aan elkaar opleggen en opdringen. Dat vergt dus goede doordenking en afbakening van doelen, taken en bevoegdheden. En heldere lijnen van toezicht waarin we elkaar bij de les houden. Het is van belang dat met name deputaatschappen zelf hier ook een heldere visie in hebben. Ik kom daar nog op terug.

Prof. dr M. te Velde is hoogleraar kerkgeschiedenis en kerkrecht aan de Theologische Universiteit te Kampen

Uit de kerken

Eindhoven – Bedankt voor beroep: J.J. Feenstra te Kampen-Zuid

Langeslag – Adres ds. D.F. Ensing: Langeslag 40, 8055 PP Laag-Zuthem. Tel. 0529-497731 (privé): 0529-497984 (studeerkamer); 0529-497941 (fax)

Blijde-Holwerd/Ferwerd-Hallum – Bedankt voor beroep: E.J. Oostland te Smilde.

Groningen – Nieuwe Senaat GSV: Geraldine Zicleman (Praeses), Bennard Doornbol; (Abactis), Rick Lieffijn (Fiscus), Henk Schipper (Assessor Primus) en Christianne Veenstra (Assessor Secundus). Adres: Postbus 1030, 9701 BA Groningen. Tel. 050-5777732. abactis@gsvnet.nl

Wordt ook lid van de Gereformeerde Bijbelstudiebond en profiteer van het gevarieerde bijbelstudiemateriaal.

Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus J, 9780 MB Breda
Tel 050-3013636
e-mail administratie@bijbelstudiebond.nl

NAAR CHRISTUS TOE GROEIEN LANGS DE LEIDRAAD VAN DE WAARHEID

K. Folkersma

... dan groeien wij, ons aan de waarheid houdende, in liefde in elk opzicht naar Hem toe, Die het hoofd is, Christus, Ef. 4 : 76.

In Christus en naar Hem toe

Paulus schrijft in deze brief zulke rijke dingen over wat wij in Christus hebben en wat ons eigen mag worden in de weg van het geloof, niet alleen persoonlijk, maar ook gezamenlijk als gemeente, die het lichaam van Christus is.

Paulus roept ook heel sterk op tot eenheid. En hij wijst ook aan hoe die eenheid bereikt wordt en bewaard blijft. Die eenheid is in Christus gegeven. En die eenheid wordt de gemeente eigen als zij van Christus ontvangt de groei van het lichaam om zichzelf op te bouwen in de liefde. En als zij door die opbouw van Christus' lichaam naar Christus toe groeit en naar het vol zijn van Hem. Zo wordt de eenheid van het geloof en van de volle kennis van de Zoon van God bereikt.

Geleide groei

De gemeente moet naar Christus toegroeien. En daarvoor moet de groei geleid worden. Denk maar aan een wijnstok. De ranken moeten geleid worden naar het licht, naar de zon. Daarom span de wijngaardenier draden, leidraden en daar maakt hij de ranken aan vast. Zo wordt de groei van de gemeente naar Christus toe geleid door de leidraad van de waarheid die in liefde vastgehouden moet worden. Liefde en waarheid zijn geen tegenstellingen, maar gaan als het goed is samen op. Liefde tot Christus en tot Zijn lichaam moet de drijfveer zijn om aan de waarheid van het evangelie vast te houden. Christus prijst in Oph. 2

de gemeente te Efeze, omdat zij tegen de dwaalleraars zijn opgetreden en opgekomen zijn voor de waarheid. Christus verwijt hen wel, dat ze hun eerste liefde verloochend hebben. De waarheid moet vastgehouden, betracht en verdedigd worden in liefde. En echte liefde houdt zich aan de waarheid.

Groei, geen teruggang

Daarbij past niet, waartoe wij nog wel eens geneigd zijn, bepaalde stukken van de waarheid als minder belangrijk aan de kant te schuiven. Als de Here ons een bepaald inzicht gegeven heeft in Zijn Woord, dan mogen we daas niet achter terug. Zeker, kennis van de waarheid kan heel lastig zijn, lastig, ook voor het vrome vlees. Maar die dan maar buiten spel te zetten, is averechts. Hetgeen wij bereikt hebben, in dat spoor verder (Filip. 3). Het gaat om groei naar het grote doel: de maat van de omvang van de volheid van Christus. Wat de Here als vrucht van die groei ons heeft gegeven bij voorbeeld, in onze belijdenis, in de grote reformatie en hij voorbeeld, in de Vrijmaking. Het verdiepte inzicht in bij voorbeeld het verbond en de kerk. Dat vraagt om verdere groei daarin. Anders worden we makkelijk tegen de dwaalleer.

Wees alert

Paulus spreekt over allerlei wind van leer. De dwaalleer als rukwinden, als windstoten waardoor we heen en weer geslingerd worden, en uit de koers raken. Als de ran-

ken niet goed vast zitten aan de leidraad, worden ze heen en weer geslingerd door de wind, beschadigd, raken ze in de war, groeien ze in de verkeerde richting. Paulus spreekt van het valse spel van de mensen in hun sluwheid die tot dwaling verleidt. Ja, zo is de mens. Omdat daarachter de grote misleider zit. De duivel die verwarring sticht en de gemeente op een dwaalspoor wil leiden, zodat ze haar vastheid verliest en niet meer naar Christus toegroeit maar van Hem losraakt en zo ten onder gaat. Daarom moeten we met gezonde kritische zin staan tegenover onszelf en tegenover anderen. Geen mens, hoe vroom ook, is in zichzelf te vertrouwen.

Vertrouw alleen Christus

Vertrouwen verdient alleen Christus. Vertrouwen verdient alleen de waarheid van het evangelie. Daar aan moet alles getoetst worden in liefde. En zo moeten we waakzaam zijn tegenover alles wat die groei belemmert en wat het leven van de gemeente kan vergifigen en in verwarring kan brengen. Dat behoort tot de veiligheidsvoorschriften waarmee permanent de groei en de gezondheid van het lichaam van Christus bewaakt moeten worden. Want er dreigt altijd gevaar van buiten af en ook van binnen uit, daar is niemand van zichzelf immuun voor. Paulus' waarschuwing aan de ouderlingen van Efeze in Hand. 20 spreekt duidelijk taal.

Ds. K. Folkersma is predikant van de Gereformeerde Kerk Spakenburg-Noord

Uit alle volken

„Weet de dominee niet dat wij uit Soedan komen?" Na afloop van de kerkdienst kijkt Lilly me somber aan. De preek van vanochtend heeft haar geraakt, **maar** in de eredienst heeft ze ook pijnlijk iets gemist. Het ging in de preek over christenvervolging. Als een van de weinige kerkgangers weet Lilly van heel nabij wat dat inhoudt. In haar land, Soedan, worden christenen op verschrikkelijke wijze **door** islamitische fundamentalisten onderdrukt. Tot op de dag van vandaag. Niet voor niets wordt er wel van de „verborgen holocaust" gesproken. Lilly huivert, als ze eraan denkt.

In zijn preek noemde de dominee het voorbeeld van een vader van een groot gezin die in de gevangenis belandt omdat hij een Rijnbel in huis heeft. En van een jongen die bij zijn ouders wordt weggehaald omdat hij thuis christelijk wordt opgevoed. „Het is nog maar kort geleden", zei de dominee, „dat het ook in Oost-Europa gebeurde. Enkele honderden kilometers bij ons vandaan. En telkens als de verhalen ons beneikten, schrokken **we** daarvan."

Met tranen in de ogen heeft Lilly het aangehoord. Omdat de voorbeelden voor haar geen theorie zijn. Ze kunnen vandaag in Soedan plaatshebben. Haar land! De preek bracht Lilly in gedachten in Afrika-Toen de dominee aan het eind van de dienst voorbede deed voor de **vervolgde** christenen in China, bad de Soedanese vrouw vurig mee. Maar na het

"amen" van de predikant, hield zij haar ogen gesloten. In stilte bad **ze** verder voor haar vervolgde broeders en zusters in Soedan.

Zes dagen later bezoek ik met Lilly een bijeenkomst van christenen die vanuit Zuid-Soedan naar Nederland zijn gevlucht. Mensen van verschillende stammen ontmoeten elkaar: Dinka, Nuer, Shiluck. Allemaal Soedanezen. Enthousiast zingen ze hun liederen, in verschillende talen. Sommige zijn fonetisch in het Nederlands overgezet, zodat ik zachtjes kan meezingen: „Besjier indjiel, Hanina kulu mura sela." Geef hei Woord van God door, zo wordt de strekking van het lied voor me samengevat.

Ais ik om me heen kijk, zie ik blijde gezichten. Maar ook gezichten die zorg verraden. Zorg over de situatie in hun thuisland. Zorg over familieleden **ver weg**, die niet bereikt kunnen worden. Zorg over zieken, die onvoldoende medische hulp krijgen. Zorg over **vervolgde** christenen. Vanmiddag kunnen de Soedanezen hun zorgen met elkaar delen, elkaar troosten en bemoedigen. Maar ze willen ook samen luisteren naar het Woord van God.

James, een Soedanese voorganger, opent de Bijbel bij Markus 10 en noemt het 45e vers de kern van het boek: „Want ook de Zoon des mensen is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen, en Zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen." „Iedereen wil winnaar zijn", zo houdt de spreker zijn

landgenoten in het Engels voor. „Wie niet de hoogste positie heeft, is verliezer. Maar Jezus, onze Heere, zegt dat wie de hoogste positie wil hebben, de ander moet dienen. Jezus' werk laat zien hoe Hij is. Hij kwam om te dienen en wij moeten Hem volgen."

Na de meditatie wordt er geld ingezameld, om in de toekomst landgenoten dichtbij of ver weg te kunnen helpen. Opnieuw wordt er bij **een** gitaar gezongen, uit het liedboek van de presbyteriaanse kerk in Malakal. Dan is het tijd voor de voorbede. Er worden allerlei situaties aangedragen, die in het gebed een plaats zullen krijgen. „Laten we danken voor de kerken in Nederland, die ons gastvrij welkom heten", zegt een Soedanese man. „En bidden of de Heere hen wil zegenen."

In het **bewogen** gebed staat de nood in Soedan niet op de voorgrond. Eerst wordt er gebeden om vrede in het Midden-Oosten en om zegen voor de kerken in Nederland. Pas daarna krijgt de situatie in Soedan aandacht. Familieleden, kerken en kerkleiders, **vervolgde** christenen: allemaal worden ze aan de Heere opgedragen. Na het gebed vraagt James de aanwezigen de voorbede thuis voort te zetten. „Laten we blijven bidden om vrede in Soedan." En aan de weinige blanken die er zijn, vraagt hij bescheiden: „Willen jullie de Nederlandse christenen en kerken óók vragen om voor **ons** te blijven bidden?"

Achtergronden

Deze korte Schrift-studie is bedoeld **als** dankbare nagedachtenis **aan** prof. B. Holwerda (22 september 1909 - 30 april 1952), wiens onderricht wij na vijftig jaar gedenken).

Prof. B. Holwerda
Bron: Archief- en Documentatiecentrum, Kampen.

Elk mens weet uit ervaring, dat het **niet** mogelijk is een sterke relatie op **te** bouwen zonder kennis van elkaars naam. Een naam fungeert als aanspreekpunt, begin van een gesprek, introductie van een oproep of appel. Zo is het in de menselijke communicatie en conversatie. Zo is het ook in de **omgang met** onze God, die ons leven schiep en ons erbij, d.w.z. naar Zich toe geroepen heeft. Bij iedere doop worden twee namen genoemd: een mensennaam en de naam van God. **Twee namen** - zo komt het verbond tot stand.

Wij willen nadenken over de Naam - daarmee bedoelen wij de hoge Naam van onze grote God. Iedere **bijbellezer** weet, dat op een beslissend moment van de heilsgeschiedenis de 'naamkwestie' een doorslaggevende rol heeft gespeeld. Wij bedoelen het fundamentele verhaal van Exodus 3: God stuurt Mozes bij de brandende doornstruik naar zijn volk, dat verdrukt, gemarteld en vertrappt werd in het land Egypte. God zag: om naar het nageslacht van Abraham, Izaäk en Jakob. Bij dat gebeuren vindt een gesprek plaats (Ex. 3:12 e.v.), waarbij Mozes een krachtige belofte meekrijgt: 'Ik zal u bijstaan...' (Ex. 3:12). Maar Mozes voelt zich erg onzeker over zijn

missie: 'Als ik nu hij de Israëlieten kom en hun zeg: De God van uw vaders zendt mij tot u, en zij vragen: Hoe is zijn naam? wat moet ik dan antwoorden? (vs. 13). In antwoord op die vraag zegt de Here: 'Ik ben die is'. En ook: 'Dit moet gij tot de Israëlieten zeggen: Hij-is zendt mij tot u' (vs. 14). De Naam van God is dus: 'Ik ben die is' of 'Hij is'. Een heel aparte naam. Onze NBG-kerkbijbel heeft het weergegeven met 'Ik ben (die Ik ben)'. Deze eigenaardige naam klinkt ons ongetwijfeld wat meer vertrouwd in de oren. wanneer wij deze naam terug-vertalen in het Hebreeuws: *Jahwe* ('Hij is') - in diverse vertalingen vaak weergegeven als 'Heer(e)'. Wat betekent nu concreet de Naam 'Ik ben' op dat beslissende moment, waarop Mozes het geplaagde volk in Egypte gaat oproepen om de hulp van de almachtige God in te wachten? Welke '(meer)waarde' garandeert deze merkwaardige Naam? Het volk van Jakob in Egypte verlangt met grote hartstocht naar daden van God - daden van bevrijding en verlossing. In antwoord daarop zegt God: Ik heet: 'Ik ben'. God noemt in eerste instantie geen concrete daden in de toekomst, staaltjes van kracht, resultaten van bovenmenselijk vermogen. God verwijst **wel** naar

zijn historische daden, wanneer Hij de namen van de aartsvaders noemt (Ex. 3:6 en 13), maar Hij geeft zijn aanstaande bevrijdingsstrategie niet prijs. Het volk moet op Jahwe **Zélf** vertrouwen en zich aan hem toevertrouwen. 'Ik ben' - dat wil niet slechts zeggen, dat Hij beslaat. Het betekent: 'Ik ben er en Ik zal er zijn'. 'Ik ben erbij en dat zal Ik laten merken, aan vriend en vijand. Het lot van mijn volk zal Mij niet ontgaan'. Deze Naam is een getuigenis van liefde en betrokkenheid, legt grond onder de verwachting van hoop voor de nabije toekomst. Wanneer destijds prof. K. Schilder op college **sprak** over deze Naam. ontleende hij een voorbeeld aan het gemaal in de buurt van Kampen (de polderdijk langs de IJssel, aan de weg naar Zalk). Dat gemaal droeg (en draagt) de naam *Adsum*. Dat wil zeggen: ik ben er, ik ben erbij.

Dus: ik zal helpen, opmerkzaam zijn, als er gevaar (van water-overlast) dreigt, zal ik laten merken, dat ik er ben.

Deze rijke betekenis van de Naam uit Ex. 3:14 wordt nog versterkt, wanneer wij lenen op de nazin: 'Ik ben *die* Ik ben'. Die nazin versterkt de hoofdzin: 'Ik ben'.

Wij hebben hier te maken met een bepaalde stijlfiguur: het centrale woord wordt versterkt door een herhaling (een zgn. 'idem per idem'-constructie),

Wij geven een bekend voorbeeld daarvan uit de bijbelse geschiedenis. Op de dag van de kruisiging zegt Pilatus tegen betweterige Joden: 'Wat ik geschreven heb, dal heb ik geschreven' (Joh. 19:22).

Prof. B. Holwerda heeft indertijd op zijn colleges breedvoerig en deskundig de vele exegetische vragen rondom Ex. 3:14 behandeld. Op een bepaald moment kwam hij ook te spreken over de herhaling van het werkwoord 'zijn' in de nazin van de Naam en in dat verband besprak hij ook de repliek van Pilatus. Hij zei daarover, dat door het herhalen van de woorden 'ik schrijf, wat ik schrijf' extra nadruk valt op de voorzin.

Maar ook dan zijn er meerdere betekenis-mogelijkheden - dat hangt af van de klemtoon in de zin.

a. 'Ik schrijf, wat ik schrijf' - dat betekent: ik beslis, ik duld geen inmenging;

b. 'Ik schrijf *wat* ik schrijf' - s.v.p. geen nieuwsgierigheid: je zult het vanzelf wel zien, als het straks gepubliceerd wordt: op dit moment heb je er niets mee te maken;

c. 'Ik schrijf, wat ik schrijf' - ik doe het toch, onk zal zijn jullie crop tegen.

Dus:

- de soevereiniteit wordt gehandhaafd (a);

- het geheim wordt veilig gesteld (b);
- de stelligheid en vastbeslotenheid zullen blijken (c).

Het is de context die in zo'n geval moet beslissen. En in Ex. 3:14 gaal het vooral om de stelligheid (c).¹

Samengevat

Tekst: De Heer zei tot Mozes: Mijn Naam is IK BEN, DIE IK BEN (Ex. 3:14). Dat wil zeggen: 'IK zal er(bij) zijn' - zoals van Mij verwacht mag worden.

Context:

(Ex. 3:15) Let op mijn beloften aan Abraham, Izaak en Jakob! (Ex. 20:2) Vergeet niet mijn werk om mijn volk uit Egypte te bevrijden! Die beloften en dat werk - dat is nu 'typisch Jahwe'!

Zegt dus de God van het verbond: Mijn Naam is Jahwe: 'Ik ben die Ik ben' - dan wil dat zeggen: Zowaar als Ik ben, zal Ik erbij zijn; Ik sta in voor de vervulling van mijn beloften.

Feitelijk is deze Naam een liefdesverklaring; sterker nog: een huwelijksbelofte. De bruidegom zegt op de trouwdag: zowaar als ik hier sta, sta ik in voor mijn trouwbelofte. Ik ben voor mijn bruid: ik neem het op voor mijn geliefde. Dat laat zich ook 'van de andere kant' bewijzen:

Wanneer het verbond tussen God en Israël compleet failliet is door de ontrouw van Israël en de straf van de ballingschap: Toen sprak Jahwe: 'Geef hem de naam Lo-Ammi - Niet-mijn-volk - want gij zijt niet langer mijn volk en Ik ben er niet langer voor u' (Hosca 1:9, Willibrord vertaling). God verbreekt elke relatie en komt terug op zijn woorden uit Ex. 6:6-8.

Prof. dr. C. Trimp is emeritus-hoogleraar ambtelijke vakken van de Theologische Universiteit

Dit artikel zou niet geschreven zijn, wanneer de brede exegetische voorlichting van prof. R. Holwerda mij niet had bereikt. Prof. J.P. Lettinga heeft destijds, na het plotselinge sterfen van prof. Holwerda, diens collegedictaten bewerkt en uitgegeven: zo kon de exegete Holwerda over de Naam van God ons bereiken⁴. Wij zijn prof. Lettinga alsnog dankbaar voor zijn veel-eisende arbeid.

¹ Ik citeer uit de zgn. Willibrord-vertaling (1975), uitgave van de Katholieke Bijbelstichting te Bona.

Wij raken hier de zaak van de bijbelvertaling - een belangrijk en actueel onderwerp. Wie daarover meer informatie begeert, kan terecht in dit blad: het themanummer van 26 januari 1991 (jrg. 66, no. 1T). Daarin vindt men een fundamenteel artikel van prof. J.P. Lettinga over de naam 'Jahwe'. Zie voorts: H. Room en W. Rose (red.), *Naar een nieuwe kerkbijbel*. Een handreiking voor het beoordelen van de Nieuwe Bijbelvertaling, met name het artikel van R. van Houwelingen (hfdst. S):

Rondom het Woord (Theol. Etherleergang N.C.R.V.) jrg. 12, no. 4;

Met andere Woorden, Kwartaalblad over bijbelvertalen (NBG te Haarlem), net name 20e jaargang no. 4 (dec. 2001); T.T.J. Plezier, *Omdat er slechts één is* Enkele overwegingen bij de vertaling van de godsnaam:.. (Theologia Reformata, jrg. 44, no. 4, dec. 2001, pag. 302-316).

Soortgelijke overwegingen zouden ook terzake zijn, wanneer het gaal over de heilingsstijl in Ex. 33:19 (Rom. 9:18) of Ezec. 12:25.

⁴ *Dictaten van prof. B. Holwerda. Deel I Historia Revelationis V.T., 2e afdr.* Kampen, (interne publicatie Theologische Universiteit). Zie pag. 200-220, 220-242, 242-265. Wij citeerden met name p. 232 v.

GEREFORMEERD ONDERWIJS IN VERANDERING

A.B. Dijkstra

*Effecten van aanpassing van de identiteit van gereformeerd onderwijs 2**

Onderwijskundige kwaliteit

Het gereformeerd onderwijs verkeert in een periode van overgang. De groei is tot staan gekomen. Er heeft een bestuurlijke hergroepering plaats gehad. In toenemende mate wordt door de gereformeerde verzorgingsstructuur samenwerking gezocht met verwante instellingen. Ook de identiteit van het gereformeerd onderwijs is opnieuw in discussie. Dr A.B. Dijkstra bespreekt in twee artikelen de mogelijke effecten. Vorige week ging het over de motieven voor schoolkeuze, vandaag over onderwijskundige kwaliteit, religieus profiel en de consequenties van eventuele erosie.

4 ONDERWIJSKUNDIGE KWALITEIT VAN GEREFORMEERD ONDERWIJS

Opbrengsten van gereformeerde scholen

Ook zonder dat kwaliteit het primaire motief voor schoolkeuze wordt, is za te verwachten dat onderwijskundige kwaliteit bij de koppeling van vraag en aanbod belangrijker wordt. Wat kan over de onderwijskundige kwaliteit van gereformeerde scholen worden gezegd?

Aanvankelijk weinig of niets. Het zou tot 1988 duren voordat een goed inzicht in de opbrengsten van gereformeerde scholen beschikbaar kwam. Achtergrond daarvan was de bezinning op een gereformeerde visie op voortgezet onderwijs in de eerste helft van de jaren tachtig, als gevolg waarvan werd aangedrongen op het verzamelen van kennis over de resultaten van gereformeerd onderwijs. Dat leidde tot het

onderzoeksproject 'Schoollopenbanen in gereformeerd en nationaal onderwijs' dat inzicht gaf in het rendement van gereformeerde scholen in vergelijking met dat van andere scholen in Nederland.' De uitkomsten weken af van het tot dan bij velen gangbare beeld. Zo werd duidelijk dat van ongelijke onderwijskansen van leerlingen uit hoge en lage sociale milieus op gereformeerde scholen evenzeer sprake was als elders in het Nederlandse onderwijs. Al met al leidde het onderzoek tot de conclusie dat de onderwijskansen van gereformeerde leerlingen niet systematisch afwijken van die van leerlingen op andere scholen, en dat de leerprestaties in het gereformeerd onderwijs niet hoger liggen dan op andere scholen. Onderzoek op basis van midden jaren negentig verzamelde prestatiegegevens laten voor zowel het basis- als voortgezet onderwijs vergelijkbare uitkomsten zien.

De bevinding dat de resultaten van gereformeerd onderwijs niet systematisch afwijken van andere scholen kan verschillend worden gewogen. Zo'n conclusie wijst enerzijds uit dat de onderwijskundig opbrengsten van gereformeerde scholen weliswaar niet boven andere scholen uitsteken, maar ook dat de richting zich niet

in negatieve zin onderscheidt. Anderzijds nemen gereformeerde scholen daarmee een positie in die afwijkt van andere bijzondere scholen, die zich nog al eens door relatief goede prestaties onderscheiden. De gunstige resultaten van bijzonder onderwijs worden wel in verband gebracht met de verwaterde levensbeschouwelijke basis van veel scholen. De aanvankelijk religieuze basis verloor aan kracht en werd gaandeweg vervangen door onderwijskundige kwaliteit. Bijzonder onderwijs ging fungeren als label voor kwaliteit en was een effectief instrument om blijvend leerlingen te trekken. Rond gereformeerde scholen, waar het religieuze motief dominant bleef, was van zo'n ontwikkeling geen sprake. De religieus gemotiveerde schoolkeuze bood gereformeerde scholen een verzekerde instroom van leerlingen. Onderzoek wijst uit dat scholen die in een concurrentiepositie verkeren gemiddeld betere prestaties realiseren dan scholen die zich minder zorgen hoeven te maken over hun leerlinginstroom. Dat geldt ook voor scholen die een specifieke markt

bedienen, met afnemers die niet of nauwelijks (voor hen relevante) alternatieve opties hebben. Dat mechanisme is wel naar voren gebracht als verklaring voor de afwezigheid van relatief hoge prestaties van gereformeerde scholen. Het monopolie van gereformeerde scholen op het aanbieden van religieus onderwijs voor de gereformeerde-vrijgemaakte groepering leidt er volgens deze verklaring toe dat kwaliteit als prikkel voor recrutering van leerlingen geen belangrijke rol speelde.²

Conclusie (1): transitie en kwaliteit

De keus voor een gereformeerde school is bij uitstek ingegeven door de religieuze identiteit van de school. In hoeverre onderwijskundige kwaliteit een grotere rol is gaan spelen laat zich vooralsnog niet goed vaststellen. De toenemende aandacht voor kwaliteit van scholen en de toegankelijkheid van informatie daarover kan er toe leiden dat overwegingen rond kwaliteit ook bij de keus voor een gereformeerde school belangrijker worden. Verbreding van het religieuze profiel van de gereformeerde richting kan die tendens versterken. Als de exclusieve binding tussen de gereformeerde-vrijgemaakte doelgroep en de 'eigen' scholen afneemt en die keus minder 'automatisch' wordt, ontstaat een keuzeprocess waarin ook andere overwegingen, zoals kwaliteit, een grotere rol zullen spelen. Naar mate de religieuze identiteit van gereformeerde scholen minder exclusief is en het onderscheid met andere orthodox protestantse scholen afneemt, wordt het religieuze profiel van gereformeerde scholen minder doorslaggevend. Gereformeerde scholen zullen dan meer dan voorheen ook op andere kenmerken worden gekozen. Algemeener geformuleerd: als

het religieuze profiel van gereformeerde scholen diffuser wordt, nemen de kosten van een niet denominatie-conforme schoolkeuze af en komt er meer ruimte om andere factoren zwaarder te wegen.³

5 RELIGIEUS PROFIEL VAN GEREFORMEERDE SCHOLEN

Al verschillende keren kwam het religieuze profiel als voornaamste kenmerk van gereformeerde scholen ter sprake. Ook kwam het motief richting naar voren als primaire factor bij de keuze van een gereformeerde school. Wat hebben gereformeerde scholen op dit punt te bieden (paragraaf 5) en welke effecten kunnen zich voordoen bij aanpassing van dat profiel (paragraaf 6)?

Religieus profiel van gereformerd onderwijs

De religieuze identiteit van de gereformeerde onderwijsrichting komt op verschillende niveaus tot uitdrukking.⁴ Het eerste betreft de levensbeschouwelijke kenmerken van de school, zoals de formele aspecten (zoals grondslag en toelatingsbeleid), inhouden en de vertaling die daar in de alledaagse omgang aan gegeven wordt (onderlinge omgang, leefstijlen, toepassing van normen, etc.). Dat betekent dat niet alleen de formele identiteit tot het religieuze profiel van gereformeerde scholen behoort, maar ook de - al dan niet niet beoogde - vorm die dat in de praktijk krijgt. Het tweede niveau is kort te omschrijven als dat van de 'functionele gemeenschap'. Gereformeerde scholen zijn een belangrijk onderdeel van de sociale omgeving waarin gereformeerde jongeren opgroeien, een deel van de bedding waarin leerlingen contacten onderhou-

den, informatie wordt overgedragen en sociale controle plaats vindt. Dat het netwerk van relaties tussen leerlingen, ouders en docenten op school niet op zich staat, maar met het netwerk van mensen die elkaar via de kerk kennen overlapt, heeft een over en weer versterkend effect. Het samenvallen van beide maakt dat gereformeerde scholen zijn geïntegreerd in een meer omvattend sociaal netwerk, en de bindingen tussen en binnen generaties in de gereformeerde groep worden versterkt. Tenslotte omvat het religieuze profiel het niveau van de 'waardengemeenschap'. Gereformeerde scholen bieden de mogelijkheid een pedagogisch klimaat te creëren dat aansluit bij waarden uit de andere sferen waarin de leerling verkeert. Zo is sprake van een setting waarin de waarden op de verschillende terreinen uit het sociale leven van jonge mensen (gezin, vrienden, school, kerk) relatief homogeen zijn. Zo'n setting verschaft een harmonieus en effectief opvoedingsklimaat, en biedt een vruchtbaar kader voor vorming en ontwikkeling.

Opbrengsten van religieus onderwijs

Onderzoek laat zien dat de twee laatste niveaus, een geïntegreerd sociaal netwerk en een samenhangende opvoedingssetting, herkenbare aspecten zijn van de gereformeerde richting. Gereformeerde scholen onderscheiden zich sterk van andere Nederlandse scholen in de mate waarin ze functioneren als functionele en waardengemeenschappen. Het eerste niveau, de levensbeschouwelijke kenmerken van de school, kan onder meer worden toegespitst op wat je op dit punt als 'uitkomsten' kunt zien. De missie van gereformeerde scholen is levensbeschouwelijk bepaald en bij beoordeling van

de opbrengsten van gereformeerd onderwijs ligt het voor de hand ook de religieuze doelstelling te verdisconteren. Her is dan opmerkelijk te moeten vaststellen dat in de mate waarin gereformeerde scholen in dit opzicht succesvol zijn lange tijd nauwelijks inzicht bestond. Een onderzoek naar de leefstijlen van leerlingen in het gereformeerd voortgezet onderwijs gaf er onlangs voor het eerst een indruk van.' De studie biedt een gedetailleerde beschrijving van gedragingen, opvattingen en houdingen van leerlingen op gereformeerde scholen op uiteenlopende domeinen van hun leven. Ondermeer voor wat betreft godsdienst, tijds- en geldbesteding, relaties en seksualiteit, uitgaan en riskante gewoonten werden gereformeerde scholieren met andere jongeren vergeleken. Het beeld dat overheerst is dat de verschillen tussen leerlingen op gereformeerde en andere scholen op veel terreinen beperkt zijn, maar toenemen naar mate het leefstijldomein meer met godsdienst verbonden is. Ook de vraag naar de effecten van schalen komt aan de orde. Geconcludeerd wordt dat gereformeerde scholen (net als andere) op dit type opbrengsten vooralsnog weinig effect lijken te hebben.

6 VERANDERENDE IDENTITEIT EN SCHOOLKEUZE

Welke effecten zou de transitie van de gereformeerde onderwijsrichting kunnen hebben op het religieuze profiel en de levensbeschouwelijke binding van ouders met gereformeerde scholen?

Erosie waardengemeenschap

Wanneer leerlingenpopulatie en docententeam minder homogeen worden zullen gereformeerde

scholen als waardengemeenschap aan kracht verliezen, zo lijkt te verwachten. Het relatief homogene religieus-culturele klimaat op gereformeerde scholen vloeit ten dele voort uit instemming met de grondslag, maar weerspiegelt ook de gereformeerd-vrijgemaakte subcultuur. Die subcultuur berust onder meer op binnen de groep gangbare opvattingen, interpretaties en conventies. Verruiming of afschaffing van de uni-kerkelijke binding kan dan leiden tot erosie van de waardengemeenschap: de diversiteit in religieuze opvattingen en praktijken neemt toe en de gelijkheid tussen school en gezin vermindert. Zo'n effect is aan de ene kant terug te voeren op verschuivingen onder gebruikers van gereformeerd onderwijs: de kenmerken en opvattingen van de doelgroep worden meer divers. Aan de andere kant zullen ontwikkelingen op scholen daaraan bijdragen. Bij de invulling van de identiteit door de school kon in het verleden nauw worden aangesloten bij binnen de gereformeerd-vrijgemaakte groep gangbare opvattingen. Als de diversiteit binnen de doelgroep groter wordt, neemt de ruimte die voor invulling van identiteit beschikbaar is af.

Voor subculturele eigenheid zal minder ruimte zijn en de uitwerking van identiteit in de dagelijkse schoolpraktijk zal de neiging hebben zich op de grootste gemeenschappelijke deler te richten. Het religieuze profiel van gereformeerde scholen krijgt daarmee een algemener karakter en de gereformeerd-vrijgemaakte groep verliest een instrument voor het doorgeven van de eigen subcultuur. Dat is enerzijds gevolg van het verlies van een kanaal voor overdracht van specifieke subculturele interpretaties en informatie. Van beperking tot meer algemene inhouden zal anderzijds de boodschap uitgaan dat blijkbaar niet alles tot de relevante kern

behoort. maar ook van groepsafhankelijke opvattingen sprake is.

Erosie functionele gemeenschap

Een vergelijkbare ontwikkeling zou zich kunnen voordoen rond gereformeerde scholen als functionele gemeenschap. Verandering van de religieuze samenstelling van leerlingengroep en docententeam maakt de leefwereld van gereformeerd-vrijgemaakte kinderen en jongeren heterogener dan nu het geval is. Dat heeft tot gevolg dat de subculturele inbedding van overdracht van informatie en sociale controle aan kracht verliest en de sociale netwerken van jongeren in kerkelijk opzicht meer divers worden. De relaties die opgroeiende gereformeerd-vrijgemaakten aangaan zullen zich minder vaak tot de eigen kerkelijke groep beperken. Daarbij valt te denken aan de samenstelling van de peer group, of aan vriendschappen en intieme relaties. Ook de invloed die op langere termijn van de veranderende samenstelling van de sociale netwerken van gereformeerde jongeren op andere terreinen (zoals dat van kerk, relatievorming, etc.) kan uitgaan onderstreept de wederkerige effecten van ontwikkelingen in school en kerk. De effecten van aanpassing van de setting waarin de socialisering van nieuwe generaties gereformeerden plaats vindt, reiken verder dan het terrein van opvoeding en onderwijs.

Conclusie (2): transitie en religieus profiel

Zowel met betrekking tot gereformeerde scholen als geïntegreerde sociale netwerken (functionele gemeenschappen) als op het punt van de samenhangende opvoedingssetting die ze bieden (waardengemeenschappen) lij-

ken effecten van aanpassing van de identiteit te verwachten. Het religieuze profiel van gereformeerde scholen wordt minder specifiek en de verschillen met andere orthodox protestantse scholen meer graduëel. Het religieuze profiel van gereformeerde scholen zal bovendien sterker gaan afhangen van 'toevallige' opvattingen binnen en rond de school en de lokale of regionale situatie, bijvoorbeeld afhankelijk van het aanbod anders-kerkelijk en de onderwijsmarkt waarop de school opereert. Gevolg daarvan is dat gereformeerde scholen meer van elkaar gaan verschillen en dat het onderscheid van de gereformeerde richting ten opzichte van scholen van verwante signatuur afneemt.⁶ Ook lijkt te verwachten dat zo'n ontwikkeling de eerder genoemde afkalving van de vanzelfsprekende binding van gereformeerd-vrijgemaakte ouders met gereformeerde scholen versterkt. Als minder dan voorheen sprake is van 'eigen' scholen waarin de specifieke kenmerken van de gereformeerd-vrijgemaakte subcultuur tot uitdrukking komen, van scholen die minder dan voorheen een waardengemeenschap vormen, of van scholen die een sociaal netwerk bieden dat religieus-kerkelijk diverser is geworden, dan is niet onwaarschijnlijk dat ook de levensbeschouwelijke binding van ouders met de school van karakter verandert.

Verruiming van het religieuze profiel van de gereformeerde onderwijsrichting zou tenslotte niet alleen de binding met de traditionele doelgroep kunnen beïnvloeden, maar ook van effect kunnen zijn op de mogelijkheden van scholen hun identiteit vorm te geven. Als gereformeerde scholen koersen naar een verdere inhoudelijke uitwerking van hun identiteit moet dat gebeuren voor een doelgroep die minder

homogeen is dan eerder het geval was.

Voor die spanning zijn verschillende oplossingen denkbaar. Eén daarvan kwam al ter sprake en betreft een op de grootste gemeen deler gebaseerd religieus profiel. De invulling van zo'n ggd-profiel beperkt zich dan tot dat waarover ouders, leerlingen en personeel het eens zijn en houdt afstand van thema's waarvoor dat niet geldt, zowel voor wat betreft inhouden als op het terrein van leefstijlen. Een andere oplossing zou een ontwikkeling in de richting van orthodoxe 'program scholen' kunnen zijn: instellingen die in eigen verantwoorde lijkheid hun religieus profiel invullen en zich als *sparring partner* aanbieden aan ouders en leerlingen. Anders dan de opvatting waarin de school zonder meer in het verlengde staat van gezin en kerk - 'de school aan de ouders' zoals dat kernachtig heette - en het instrument is waarmee de religieuze groep haar waarden doorgeeft aan nieuwe generaties, kiest de school dan meer dan voorheen zelfstandig positie met eigen inbreng in de uitwerking van de gereformeerde identiteit. Een dergelijke verschuiving in de verhouding tussen ouders en school valt dan samen met de afgenomen bestuurlijke invloed van ouders, die het effect was van de bestuurlijke herinrichting van het gereformeerd basis- en voortgezet onderwijs in de jaren negentig. Zo'n herverdeling van de levensbeschouwelijk invloed van ouders en scholen zou nog een dimensie toevoegen aan de transitie waarin het gereformeerd onderwijs verkeert.

Dr. A.B. Dijkstra is onderwijs-socioloog aan de Rijksuniversiteit te Groningen

* Dit artikel is een verkorte en enigszins bewerkte versie van een bijdrage aan het Vnendenboek dat werd aangeboden aan Remmelt de Boer bij zijn afscheid van de Gereformeerde Hogeschool op 6 juni 2001. Voor de uitgebreide tekst, noten en literatuurverwijzingen, zie *Richting en verandering, effecten van een transitie* (pag. 46-70 in J. Messelink (red.), *Vriendenboek Remmelt de Boer*, GH/GPC, 2001).

¹ Over de resultaten verschenen verschillende publicaties, waaronder A.B. Dijkstra, *De religieuze factor. Onderwijskansen en godsdienst* (TTS, 1992).

Dat onderstreept nog eens de grotere rol die het motief kwaliteit als gevolg van verbreding van het religieuze profiel van gereformeerde scholen zou kunnen gaan spelen (zie paragraaf 3).

Dit mechanisme werkt ook omgekeerd. Als de huidige invulling van identiteit wordt gecontinueerd (of zelfs aangescherpt) en daarvoor draagvlak bestaat, ontstaat de tegengestelde beweging. Herbevestiging van de keus voor gesloten scholen versterkt de religieuze exclusiviteit, zodat een keus voor een andere school sterker normafwijkend wordt. De kosten van zo'n afwijkende keus nemen daardoor toe en de ruimte voor andere overwegingen wordt kleiner.

⁴ Voor een nadere argumentatie, zie de uitgebreide versie van dit artikel.

⁵ Zie A.B. Dijkstra, *Werelden apart? Leefstijlen van middelbare scholieren* (Koninklijke Van Gorcum, 2002). De studie doet verslag van een onderzoek dat in samenwerking met de gereformeerde scholengemeenschappen werd uitgevoerd. De gegevens werden in 1996 onder zo'n 3000 13-18-jarige leerlingen verzameld.

⁶ Het lijkt niet denkbeeldig dat afhankelijk van de mate waarin dit effect zich voordoet, de invloed daarvan versterkender is dan nu naar voren komt. Kaar mate het onderscheid tussen de verschillende typen orthodox protestantse scholen diffuser wordt en de heterogeniteit tussen scholen binnen de gereformeerde richting toeneemt, zullen ook de afwegingen rond taak en nut van een zelfstandige besturenorganisatie en ondersteunende instellingen verschuiven.

IS DE CHRISTEN OOK ONDER DE ANTI-GLOBALISTEN?

J. Westert

Niet Marx, maar de Markt heeft de wereld veroverd. Voor de westerse wereld was de markt sinds 1989 heilig. Het marktdenken domineert. De wereld zou een 'global city' met een grote markt worden. De globalisering en mondialisering gaat echter niet meer vanzelf. De kritiek van de anti-globaliseringsbeweging zwelt echter aan, en zeker na de wending van 11 september, zal deze kritiek aan aandacht winnen. Houdt deze beweging ook de christen bezig?

Het anti-globalisme bestaat natuurlijk al een hele tijd, maar sinds de G8-Top in Genua in de zomer van 2001 en daarvoor al in het Amerikaanse Seattle geniet de anti-globaliseringsbeweging nadrukkelijker bekendheid. Onlangs kreeg het weer een nieuwe impuls door de bijeenkomst in Barcelona. Voor die bekendheid hebben niet de duizenden vredelievende demonstranten in Seattle gezorgd, maar een gewelddadige tak, die met bivakmuts op het hoofd en straatkei in de hand alle aandacht naar zich toe wist te trekken.

De anti-globalist verzet zich tegen de oprukkende mondialisering. Landsgrenzen vervagen er door, de eigen nationale staat verliest macht, lokale tradities staan onder druk, multinationals schuiven met banen en werkgelegenheid, geldhandelaren doen miljarden dollars over de aardbol flitsen. Er is geen wereldregering die zich tegen deze krachten van de Markt kan verweren. De Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds (IMF)

zouden tegenkracht kunnen organiseren, maar in de ogen van de anti-globalisten zijn zij handlangers van de Nike's, de Shell's en Microsoft. NGO's (non-gouvernementele organisaties) laten op deel terreinen soms met succes hun stem horen, bijvoorbeeld in de strijd tegen aantasting van het milieu of de strijd tegen kinderarbeid.

Turbo-kapitalisme

De globalisering vergroot de kloof tussen rijk en arm, de vervuiling van het milieu, houdt de kinderarbeid in stand, zorgt voor de vernietiging van het regenwoud, uitbuiting van derde wereldlanden ten behoeve van economische groei van de westerse wereld. Ze heeft er belang bij dat dictaturen in stand worden gehouden en zo kunnen we met de lijst van klachten nog wel even doorgaan. Het komt allemaal door de globalisering, zo beweert de anti-globalist. De wereld is een speelbal geworden van onpersoonlijke marktkrachten. De globalisering en mondia-

lisering zijn beeldhepalende trends in de ontwikkeling van de wereldeconomie. Het zijn gelijktijdig ook containerbegrippen geworden. De bezwaren richten zich vooral tegen de verspreiding van de vrijemarkteconomie naar

het Angelsaksische model. Deregulering, privatisering en liberalisering zijn de wereldwijde recepten voor een zo efficiënt mogelijk beheer van de economie. Deze beweging trekt samen op met informatie- en communicatietechnologie. Er ontwikkelt zich bovendien een uniforme levensstijl. In Europa, in de VS en Japan, van Australië tot Afrika, dragen we dezelfde kleren, kijken we dezelfde tv-series en horen we dezelfde muziek. Anonimiteit en depersonalisatie zijn kenmerken van deze levenscultuur. De aarde is door het turbo-kapitalisme een global city geworden. Wie niet meekomt wordt vernalen en raakt sociaal ontworteld. Gemeenschappen komen onder druk te staan en worden aangetast. Dat roept angst en verzet op. De tegenbeweging van anti-globalisten maakt dat verzet manifest.

Bont gezelschap

Het anti-globalisme is echter net als het globalisme een containerbegrip. Het verzet verenigt volstrekt verschillende groepen in een tegenbeweging. Het is daarom niet zo eenvoudig te voorstellen, wat die duizenden demonstranten in Genua en Seattle nu precies bezielde. De groep anti-globalisten wordt gevormd door een bont gezels-

schap van anarchisten. tsotskisten. marxisten. maoïsten. neofascisten, feministen. mensenrechtenactivisten. milieubewegingen. consumentenorganisaties, derde wereldwerkers, vakbeweging en kerkelijke organisaties. Een deel van deze groepen wil een fundamenteel andere wereldorde en verwerpen het kapitalistische systeem, anderen aanvaarden democratie en markteconomie, maar wensen al dan niet fundamentele aanpassingen. Soms staan anti-globalisten ook recht tegenover elkaar. Een voorbeeld: de vakbeweging uit de rijke westerse landen (Amerika, Duitsland) wenst de handhaving van handelsbarrières om werkgelegenheid te beschermen. Degenen die ongerust zijn over de groeiende armoede in de derde wereld willen deze barrières juist slopen, terwijl degenen die zich zorgen maken over het milieu de voorkeur geven aan de vermindering van milieuvervuiling en bescherming van bossen boven economische groei en armoedebestrijding. Het anti-globalisme is een beweging, met vele stromingen, die vooral stoelt op weerstand tegen de steeds verder oprukkende mondialisering. Het meest gemeenschappelijke is, dat zij tegen grote inkomensverschillen zijn, dat men globalisering destructief acht, en dat het huidige vrijhandelssysteem geen eerlijke kansen hieldt, omdat de multinationals en de rijken in de westerse wereld er het meest van profiteren.

Schrikbeeld

Het schrikbeeld is dat de macht van multinationals, bankiers en beleggers die van nationale regeringen overtreft. Door hun macht over het kapitaal en de wereldwijde schaal waarop zij opereren zijn ze nauwelijks beïnvloedbaar. Ze hebben weinig oog voor nationale gevoelens. Een

Nederlands bedrijf, dat in buitenlandse handen is terechtgekomen, hoeft op weinig clementie te rekenen, wanneer het niet voldoet aan gestelde rendementseisen. Burgers voelen zich machteloos tegenover een kapitalisme, dat de aandeelhouder bovenaan plaatst. Deze angstgevoelens doen de kritiek op de globalisering aanzwellen. Het maakt de tegenbeweging van anti-globalisten vooralsnog tot een bont gezelschap van idealisten voor een betere wereld en groepen die het zoeken in het vertrouwde, dichtbij in de regio, of het cultiveren van het eigen nationale gevoel met fundamentalistische uitwassen. De Jihad versus McWorld.

Heroriëntatie

De wending van 11 september heeft de noodzaak tot een fundamentele bezinning op de vormgeving van de vrijmarktideologie, zoals deze zich 1989 heeft ontwikkeld, alleen maar doen toenemen. De demonstraties van de anti-globalisten, zoals die zich in Seattle en Genua voordeden vragen om een heroriëntatie vanuit levensbeschouwelijke ideologie op de wijze, waarop de westerse wereld bezig is de wereldmaatschappij te ordenen. Osama Bin Laden heeft de noodzaak tot die heroriëntatie nog eens op heel andere wijze onderstreept.

Christenen worden niet genoemd in de bonte stoet van anti-globalisten. Gereformeerden al helemaal niet. Dat geeft te denken. Niet, dat ik vind, dat zij voorop moeten lopen bij de radicale demonstranten. Wel, omdat ik hoop dat christelijke levensbeschouwing radicale kritiek levert op een wereldsamenleving, die wordt gedomineerd door de macht van het kapitaal. Is de christen ook onder de anti-globalisten? Soms bespeur ik er

een! Helaas komen we dan niet veel verder, dan een opmerking over sobere persoonlijke levensstijl. Hoe gezond ook, het is het debat aan de achterkant van het vraagstuk. Soms bespeur ik een andere. Hij kiest voor zijn nationale, kleinschalige eigenheid. De belangrijkste vraagstukken zijn het verschuiven van de kleine culturele piketpaaltjes binnen de eigen denominatie. In het politieke debat zijn we vooral druk met de vraagstukken binnen de eigen landsgrenzen. In het debat over een wereldregering en de consequenties van bovennationale overheidsorganiën staan we vandoord op achterstand. Het bekende adagium "God, Nederland en Oranje" zegt op een bepaalde manier ook iets over de opvattingen van christenen met betrekking tot de wereldorde. Een Europese overheid staat al ver van ons af, laat staan overheidsorganen die nog verder reiken. De condities lijken vooral aanwezig om gereformeerde christenen onder te brengen bij de anti-globalisten. In sommige opzichten valt daar ook veel voor te zeggen.

Christenen kunnen niet blijven steken in het anti-globalisme, omdat de kerk van Christus een mondiale beweging moet zijn. Die kerk vertelt de boodschap van het Licht der wereld. Dat alleen al maakt, dat christenen niet kunnen blijven hangen in de kritiek van de anti-globalisten. De kerk heeft immers een mondiale boodschap aan de samenleving en verhoudingen tussen mensen. Daar past niet zo goed hij, dat we ons terug trekken in onze knusse huis of lokale bestaan. Ik hoop, dat gereformeerden vanuit deze overwegingen zich de komende jaren weer wat meer zullen confronteren met het ideologisch debat in deze wereld. Daar is alle reden toe als we leven in het perspectief van het wereldbeeld, dat ons

in het hoek Openbaringen wordt geschetst. Op een wereld, die zich 'global city' ontwikkelt langs de lijnen van de macht van de markt en het geld hebben christenen fundamentele maatschappijkritiek. Daar is ook alle reden toe als we vergelijkenderwijs nog eens ruim honderd jaar terugdenken aan Abraham Kuyper, die in ons land de macht van de rijke elite bekritiseerde en tijdens de sociale kwestie architectonische kritiek leverde op de maatschappelijke orde met uitsluiting en uithuizing van de arbeiders. Het bracht een zelfstandig christelijk sociaal denken op gang, dat tot op de dag van vandaag zijn invloed doet gelden op onze maatschappelijke orde. Voor fundamentele kritiek is opnieuw reden. Dat moet ook vanuit een perspectief op de 'global city' die ons in Openbaringen wordt geschetst: de stad van het Licht, verlicht door God. De volken zullen bij haar licht hun weg gaan, de koningen der aarde zullen er hun rijkdommen binnenbrengen. De poorten van die stad zullen niet meer worden gesloten. Handelsbarrières en culturele barrières zijn tot op de grond toe afgebroken. In die stad heerst geen angst en weerstand meer tegen globalisering, er heerst wereldvrede. Vanuit dat perspectief is de christen van nu een 'vernieuwde globalist', die er goed aan doet zich iedere dag rekenschap te geven van de kritiek van de anti-globalist op globaliseringstendenzen, waar macht en geld de boventoon voeren.

J. Westert is algemeen secretaris van het GMV

Persberichten

THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT KIEST VOOR GERICHTER BUITENLANDBELEID

Verslag curatoriumvergadering 21 maart

De theologische universiteit te Kampen gaat meer werk maken van *internationalisering*. Daartoe heeft het Curatorium in haar vergadering van 21 maart 2002 besloten. In het verleden zijn een aantal waardevolle relaties ontstaan. Dat gebeurde vaak door kerkelijke contacten of door toevallige persoonlijke ontmoetingen. In de toekomst zal meer gericht en planmatig vanuit een aantal geformuleerde uitgangspunten en doelstellingen worden gewerkt.

De doelstelling is om in de internationale contacten de gemeenschap van het geloof tot uitdrukking te brengen en om te leren wat God aan buitenlandse kerken geschonken heeft en hen te laten delen in wat wij ontvangen hebben. De universiteit wil toenadering tot een duurzame en wederkerige relatie met een (beperkt) aantal instellingen en personen, die op wetenschappelijke wijze theologie willen beoefenen en met wie het geloof in de Here Jezus Christus naar de leer van de Heilige Schrift wordt gedeeld. Gedacht wordt aan de uitwisseling van docenten, incidentele gastdocentschappen, het stimuleren van bekwame studenten voor een buitenlandse studie of stage, het ontvangen van buitenlandse studenten, deelname aan internationale conferenties en het publiceren in internationale tijdschriften. Aan de generale synode van Zuidhorn zal gevraagd worden in hoeverre de universiteit daarnaast een taak heeft om niet-

wetenschappelijke instellingen in het buitenland te helpen en hoeveel formatie daaraan kan worden besteed.

Wat betreft de *andere vormen van financiering* waarover de generale synode van Zuidhorn een rapport verwacht, zal een voorstel worden uitgewerkt. Het Curatorium adviseert de synode om de eigenlijke predikantsopleiding blijvend door de kerken te laten bekostigen, maar te overwegen voor andere activiteiten de mogelijkheid open te laten om wel (overheids)subsidies te vragen.

De meerjarenbegroting voor de jaren 2003-2005 wordt door het curatorium vastgesteld. Een belangrijk voorstel daarbij is om giften en legaten op transparante wijze aan te wenden aan duidelijk omschreven projecten en investeringen en dit ook in de jaarverantwoording zichtbaar te maken.

Uitgangspunt in de voorstellen is dat de reguliere exploitatie uit de bijdragen van de kerken gedekt moet worden. Legaten en giften en sponsorgelden kunnen dan worden aangewend om extra beleid te financieren.

De vergadering heeft kennisgenomen van het *wetenschappelijk jaarverslag* over de jaren 1999-2001. Dat zal aan de generale synode worden voorgelegd. In dit verslag is ook het onderzoeksplan waar de synode van Leusden om gevraagd heeft, opgenomen.

In het kader van de *evaluatie van de bestuursstructuur* wordt een aanvullend rapport aan de synode uitgebracht. Daarin worden een aantal knelpunten in de bestuurlijke relatie tussen de kerken en de universiteit onder de aandacht van de synode gebracht. Gevraagd wordt om een opdracht om daarover aan

de volgende synode nader te rapporteren.

Wat betreft de *samenwerking* mrt *andere instellingen* heeft het curatorium ingestemd met een aantal samenwerkingsafspraken met de Theologische Universiteit in Apeldoorn: zo zal bij het opzetten van projecten een gezamenlijke aanpak worden nagestreefd. Jaarlijks zullen de curatoria van beide instellingen elkaar ontmoeten. Toekomstige benoemingen zullen in het licht van de samenwerking worden bezien. Er zal een gezamenlijke wetenschapscommissie worden gevormd en ook het post-academisch onderwijs, dat in Kampen al enige jaren draait, zal gezamenlijk verder ontwikkeld worden.

Het curatorium is er mee akkoord gegaan om met de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle verder te werken aan het opzetten van de *HBO-master opleiding theologie*. Zo'n opleiding kan in de toekomstige bachelor-master structuur van belang zijn voor studenten die na de bachelorfase besluiten om geen predikant te worden.

Het curatorium heeft kennisgenomen van de gang van zaken rond de *opvolging van drs. M.J. Rittersma*. Verder werd kennisgenomen van het voornemen om de *inauguratie van dr. P.H.R. van Houwelingen* te doen plaats hebben op 2 september 2002.

J.W. van der Jagt,
assessor.

Theologische Universiteit Kampen informeert zij-instromers

De Theologische Universiteit te Kampen houdt een speciale informatiedag voor zij-instromers. Zij-instromers zijn studenten die op latere leeftijd besluiten alsnog theologie te gaan studeren. De infodag wordt op 1 juni a.s. gehouden. Ook partners zijn van harte welkom.

Professor Meijer van de Theologische Universiteit licht het initiatief toe: 'We merken dat de studie theologie fascineert. Op de open college-dag in februari waren 25 scholieren uit het vervolgonderwijs naar Kampen gekomen. Er is belangstelling voor, als zijn er ook tegelijk heel veel vragen. Die vragen nemen we serieus, daar maken we graag tijd voor.'

Zij-instromers

Dat de universiteit zich nu met name op oudere studenten richt, noemt Meijer een logisch vervolg op de manier waarop Kampen de voorlichtingsronde serieus neemt. Meijer: 'Allereerst constateren we dat we te weinig studenten hebben. Echt te weinig! Er zijn nu al 55 vacatures in de kerken. Over enige jaren groeit dat aantal nog omdat er dan veel predikanten met emeritaat gaan. Kampen wil daar klaar voor zijn. Maar ook om andere redenen zijn we hier in Kampen geïnteresseerd in oudere studenten: het zijn vaak mensen met wat levenservaring, die gemotiveerd zijn. De studenten die de laatste jaren op latere leeftijd aan hun studie zijn begonnen, hebben dat laten zien. Vandaar dat ook in onze voorjaarsfolder die eind april onder alle gemeentelieden wordt verspreid, een predikant aan het woord komt die later is gestart!'

Dat theologie veel mensen aan-

trekt, verbaast Meijer niet. Het is een studie die aan het denken zet over de meest fundamentele vragen.

Voorlichtingsdag

Het initiatief om voor geïnteresseerden en hun partners een speciale voorlichtingsdag te organiseren, houdt verband met de vragen die bijvoorbeeld bij geïnteresseerden met een gezin spelen.

Vragen als 'hoe organiseer ik dat?', 'wat moet ik aan mijn vooropleiding doen?' en 'hoe doe ik het financieel?' spelen een grote rol.

Meijer zegt toe dat er voor al dit soort vragen ruimte is. 'Ja, natuurlijk speelt ook het thuisfront een belangrijke rol. Dit is bij uitstek een stap waar je met je partner over praat. En vaak al heel veel over gepraat hebt. Wij hebben in Kampen een inschrijfformulier ontwikkeld waarop we graag wat voor-informatie ontvangen. Dan zijn we op zaterdag 1 juni zelf gedegen voorbereid.'

Inschrijving

Om ook mensen met een baan in de gelegenheid te stellen om te komen hebben we voor de zaterdag gekozen. De start is om 10.00 uur en de bijeenkomst sluit om ca 14.30 uur.

Er is volop ruimte voor ontmoeting en informatie. De universiteit zorgt voor de lunch. Wie belangstelling heeft kan contact opnemen met Truus Souman tel: 038-3312878/

e-mail: secretariaat@tukampen.nl.

ACTUELE ZAKEN ROND KERKELIJKE GEBOUWEN

C. Voorberg

kerk in orde

De commissie Kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, kortweg CIO-K genoemd heeft haar jaarverslag gepubliceerd. De heer Cor Voorberg is namens onze kerken lid van deze commissie en geeft in onderstaand artikel de hoofdpunten weer die voor de lezers interessant kunnen zijn.

Wet Onroerend Zaak belasting (WOZ)

Na jarenlange discussie heeft onlangs de Hoge Raad de zienswijze van CIO-K bevestigd. Deze uitspraak betekent dat de waarde van monumentale kerkgebouwen, in gebruik voor erediensten, veelal nihil zijn. Hierdoor zijn aanslagen, gebaseerd op soms bedragen van hoven de 3 miljoen Euro vervallen en teruggebracht tot 1,-Euro. De wet WOZ is geëvalueerd en tendensen wijzen op een verslechterende positie van deze gebouwen in de toekomst. Kerkgebouwen (geen monumenten) in gebruik voor ten minsten 70% van de inhoud bedoeld voor openbare erediensten zijn vrijgesteld van OZB. Tot 1-1-1995 gold dit ook voor pastorieën en kosterswoningen. Vanaf die tijd hebben gemeenten formeel bevoegdheid om hiervan al te wijken.

Ecotax

In 2000 heeft een meerderheid van de Tweede Kamer beslist dat ook eigenaren van kerkgebouwen 50% van de hetaalde Ecotax kunnen terug krijgen.

Door de belastingdienst zijn ca. 9000 verzoeken voor Teruggaaf reguliere energiebelasting (Ecotax) verzonden aan de kerken. Inmiddels zijn er ca. 7.500 verwerkt. Alle kerken die hebben gereageerd ontvangen automatisch ook voor het volgende jaar zo'n formulier.

Hierbij is het van belang te weten welke ervaringen kerken hiermee hebben opgedaan. Zo zijn er voorbeelden bekend, waarbij ook andere kerkelijke gebouwen (niet zijnde kerken) voor teruggave in aanmerking kwamen.

Ook doen wij onderzoek naar de mogelijkheid van teruggave van oliegestookte installaties.

Sportaccommodaties krijgen 100% terug, dus vechten wij deze rechtsongelijkheid aan; zonder succes tot nu toe. Huisbrandolie valt buiten de regeling evenals "Ecotax op water". Inmiddels heeft het CIO-K ook bereikt dat verenigingsgebouwen etc. onder de teruggave regeling vallen.

Kerktelefoon

De historie is bekend. De OPTA heeft bewerkt dat KPN geen gereduceerde tarieven voor

kerktelefoon mocht hanteren. De staatssecretaris wilde ons hierin niet tegemoet komen. Een Kamermeerderheid 'dwong' hem subsidie te verlenen om een onderzoek naar alternatieven te bekostigen. Daar ging hij mee akkoord mits er een representatieve stichting werd opgericht ter behartiging van deze belangen. Dit is inmiddels gebeurd. CIO-K en het LOK (Landelijke Organisatie Kerktelefoon) participeren daarin. De gedachte om snel een betaalbaar alternatief te vinden bleek niet haalbaar. De sterk verhoogde tarieven leiden sinds 1999 tot veel uitval van kerktelefoongebruikers. De nieuwe commissie heeft inmiddels bereikt dat de kabelbranche bereid is tegen een 'vriendelijk' tarief mee te willen werken. Inmiddels worden allerlei alternatieven onderzocht.

Brandveiligheid

De afgelopen periode heeft door eerder voorgekomen rampen de aandacht sterk gevestigd op brandveiligheid. Het ging daarbij o.a. om toelating van een maximum aantal kerkgangers, noodverlichting, sprinklers, 'groen bordjes' en blusmiddelen. Recent heeft CIO-K in een brief haar ernstige bezwaren geuit tegen de manier waarop de regels worden toegepast. Allereerst verschillen die regels van gemeente tot gemeente. Vervolgens worden regels opgelegd die alleen geldig zijn voor nieuwbouw. Bovendien richt onze bezorgdheid zich tegen de cate-

gorie waarin kerkgebouwen worden ingedeeld; die **van** bioscopen, dancings en housepartyhallen. Kerkgebouwen zijn geen verduisterde ruimten en de meeste kerkdiensten worden bij daglicht gehouden. De commissie schrijft "de staat waarin bezoekers zich bevinden lijkt zeer onvergelijkbaar".

CIO-K adviseert kerken:

- laat motiveren op grond van welke wettelijke bepalingen voorzieningen verplicht zijn.
- wijs, zonodig, op het verschil in regelgeving tussen eisen voor bestaande gebouwen en nieuwbouw.
- tracht in redelijk overleg vast te stellen welke voorzieningen, gelet op de aard van het gebruik, noodzakelijk zijn.

Wij adviseren op dit moment nog niet over te gaan tot het treffen van vergaande voorzieningen omdat een wettelijke basis hiervoor nog allerm minst vaststaat. Uiteindelijk kunt u **nog** formeel bezwaar indienen met het verzoek tot schorsing van de besluiten.

Overigens moeten basale en noodzakelijke voorzieningen wel in voldoende mate aanwezig zijn.

Risico-inventarisatie

Plaatselijke kerken zijn verplicht een zogenaamde Risico-inventarisatie en evaluatie op de stellen. In zo'n **stuk** wordt een systematisch gegeven van de risico's van bepaalde werkzaamheden, maar ook van risico's **voor** de bezoekers van kerkgebouwen. Een kerk(bestuur) mag een dergelijk stuk zelf op stellen of - tegen het aling - een Arbo-dienst hiervoor inschakelen. Deze **laatste** dienst heeft daarin ook een toetsende rol.

Van deze laatste verplichting - de toetsing - waren vrijwilligersorganisaties vrijgesteld, die voor minder dan 40 uur per week werknemers in dienst hebben.

Onlangs is deze vrijstelling verlengd tot 2005.

Voor het niet opstellen van een Risico-inventarisatie geldt een boete van ca. 900 Euro.

Legionella

Sinds 15 oktober van vorig jaar zijn Kerkelijke gebouwen verplicht een risicoanalyse voor legionella preventie uit te voeren. In overleg met het ministerie hebben wij de toezegging dat in vrijwel alle gevallen kan worden volstaan met een zeer beperkte **risicoanalyse**. Een voorbeeld hiervan treft u aan op de website van het ministerie: www.isso.nl. Gegevens kunt u verder downloaden.

Op dit moment zijn de volgende aandachtspunten actueel

- aanwezige brandslanghaspels moeten worden verzegeld, maandelijks worden gecontroleerd en bijgehouden in een zgn. Logboek.
- eventuele tuinslagen moeten in de zomermaanden niet permanent aangesloten liggen. Dit **zou** een rede kunnen zijn om **wel** een uitgebreide analyse - tegen de nodige kosten gemaakt door een extern bureau - noodzakelijk te maken.

Overige zaken

Op het gebied van kerkelijk gebouwenbeheer spelen nog tal van andere zaken. Zoals de bereikbaarheid van kerken op zondag tijdens evenementen met bijbehorende geluidsoverlast, de baatbelasting (een vorm van kostenomslag naar 'omwonende' door herinrichting van de omgeving), plaatsing van zendmasten op kerktorens e.d.

In het kader van de vrijlating van energieprijzen overwegen wij te onderzoeken in hoeverre een collectief contract tot prijsreductie bij energiebedrijven kan lei-

den. Het is echter lastig inzicht te krijgen hoe groot de energiebehoefte in onze kerkelijke kring is. Suggesties hiervoor zijn welkom.

De CIO-K behartigt de belangen van 22 kerkgenootschappen inzake kerkelijke gebouwen. Voor geïnteresseerden is een jaarverslag beschikbaar, met voorop de foto van de 'Boogkerk' in Amersfoort, waar de jaarvergadering plaats vond. Voor eventuele reacties of vragen kunt u terecht bij de contactpersoon voor de GKV, cpv@interlink.nl.

Hardinxveld-Giessendam,
april 2002

Agenda generale synode 26 en 27 april

Besluitvorming over de rapporten m.b.t.:

- Seksueel misbruik in het pastoraat (vrijdag 9.20 uur)
- Werkbegeleiding en nascholing van predikanten (10.45 uur)
- Kerkrecht en Kerkorde (14.00 uur)
- Toerusting missionaire gemeente (evangelisatie) (19.00 uur)

Presentatie en eerste bespreking van rapporten over:

- Relatie Kerk en Overheid (vrijdag, 20.30)
- Financiën (zaterdag, 9.20 uur)
- Behandeling appèlzaken (van brs. uit Zoetermeer en Houten; 11.30 en 's middags)

Dit **is** een voorlopige agenda!. Voor de definitieve kan **men** terecht op de internetsite van de kerken: www.gkv.nl

DE ERNST VAN DE ZONDE EN DE VREUGDE OVER GODS TROUW OP DE SYNODE

H. Veldman

Synode-impressies

Als onze daden breken op de woorden van de kerk...

In de kerk, in het leven voor Gods aangezicht komt het heel precies. Gelovige mensen weten dat maar al te goed. Ze hebben enerzijds weet van Gods heerlijke wet – die in Christus onze regel voor een leven in dankbaarheid is. Maar ze beseffen ook hoe sterk de krachten van 'het vlees' zijn – de zonde die een schijnbaar alledaagse plaats in ons leven inneemt. In de kerk op aarde leven we in het krachtenveld van de Geest. Maar zo gauw we de verbondenheid met God ook maar even loslaten, gaat het mis. Als we even helemaal zélf willen weten wat we gaan doen – 'autonoom' denken en handelen heet dat ook wel – dan breken onze daden op de woorden van de kerk. Bij gedoopte én belijden-de christenen. Ook bij ambtsdragers die de gemeente in gaan. En daar 'in de fout gaan'. Geachte lezer, het gaat hier over *seksueel misbruik in pastorale relaties*.

De ernst van de zaak vraagt om een meldpunt

Eigenlijk zou ik dit verhaal liever niet schrijven. Maar 't moet wél. Want we mogen de werkelijkheid van de zonde niet verzwijgen. Ook niet van de zonden van ambtsdragers tegen het zevende gebod. Maar we moeten er wel op een hehoedzame wijze over spreken. En er op een uiterst verantwoorde wijze mee omgaan in de christelijke gemeente. Daarom is het heel goed om na te gaan welke wegen men moet bewandelen

om juist deze zonde, waar ieder in eigen leven mee te maken heeft – en wat ons dus heel bescheiden maakt – op de juiste manier te onderkennen en te bestrijden. Het is een zaak van uitvoerige bespreking geweest op de synode in Zuidhorn. Nee, er is geen enkele concrete 'zaak' uit welke gemeente ook ter sprake gekomen. Maar wel heeft de kerkvergadering naar aanleiding van een heel gedegen, evenwichtig rapport van eigen deskundigen goed inzicht verkregen in vragen als: wat is seksueel misbruik precies? En: hoe vaak komt dit voor? En: hoe ernstig zijn de gevolgen in de kring van de slachtoffers, en eveneens in de kring van de daders (in de kerk)?

Maar daar hield het niet bij. Belangrijk is uiteindelijk de vraag: Wat doet de kerk, de kerkenraad met een aangemelde kwestie? Hoe en bij wie moet men dit kwaad aanmelden? Welnu, over dit uiterst gevoelige onderwerp is een heel duidelijk advies ontvangen dat – naar het zich nu laat aanzien – in de volgende zittingsweek van de synode wel zal worden aangenomen. Het belangrijkste voorstel is dit: er zal een *kerkelijk meldpunt voor seksueel misbruik* worden ingesteld waar men een zaak aanmeldt en waar men deskundige raad zal ontvangen om de (lange) weg te gaan van ontmaskering van herders die zich gedroegen als huurling. En onlosmakelijk eraan verbonden: daar verleent men hulp aan allen die slachtoffer werden van dit kwaad 'van binnenuit'. Hoe de synode er mee om ging? We zongen aan het begin samen

psalm 51 vers 3 en 5; en na de bespreking gezang 360 vers 3 uit het Liedboek. Zo zongen en baden we om de volheid van de Geest in ons leven voor Gods aangezicht.

Predikanten krijgen nascholing en begeleiding

Nadat de voorstellen van deputaten met betrekking tot radio- en tv-uitzendingen en de voorstellen over het dovenpastoraat waren goedgekeurd (zie de vorige impressie en ook de info in de brochure *Werk in de kerk*), besprak de synode zaken van kerkorde en kerkrecht. Over dit onderdeel, waar nog verder over doorgesproken wordt, wil ik u in een latere impressie graag meer vertellen. Nu vraag ik uw aandacht voor het feit dat (vaak jongere) predikanten het soms nodig vinden dat ze zowel nascholing als werkbegeleiding ontvangen. Deputaat br. Nitrouw (Nijkerk), die hiervoor door de vorige synode (Leusden 1999) samen met nog vijf deskundigen was aangewezen, bracht de wenselijkheid ervan duidelijk naar voren. Via mentoren die in elke provincie zijn aangewezen – uit oudere predikanten – zal de predikant-met-problemen op zijn verzoek de gevraagde begeleiding ontvangen, terwijl de Theologische Universiteit in Kampen ook haar steen(tje) bijdraagt in de nodig te achten algemene nascholing. Wat is nu het doel van dit alles? Een mooie term is hier: 'deskundigheidsbevordering'. En iets wat er ook mee samenhangt is de zaak van een mogelijk 'perso-

neelsbeleid' dat kerkenraden zullen moeten opzetten om goed voor zijn predikant(en) te zorgen – ook als er spanningen opkomen. De synode sprak hierbij over het verder ontwikkelen van de gaven van de Heilige Geest, juist in het werk van de predikers van het evangelie. Opdat er in de gemeente harmonische kerkopbouw mag plaatsvinden.

Is evangelisatie ons wat waard?

Op vrijdagavond 19 april kwamen de deputaten toerusting evangeliserende gemeente (DTEG) binnen op de kerkvergadering te Zuidhorn. Via een schitterende presentatie – met behulp van een beamer – gaf ds. L.E. Leeftink (Nijmegen) een goed overzicht van het veelomvattende werk voor de verkondiging van het evangelie aan onze 'nabije naasten'. Een zorgpunt van dit missionaire werk – ik noem het maar dadelijk – zijn de financiën. Door een reorganisatie én nieuwe initiatieven is er meer geld nodig dan anders. Er klonk een klacht dat de kerken deze vorm van evangelieverkondiging eigenlijk te weinig financiële mogelijkheden bieden. Terwijl er zoveel welvaart is. Vergeten we onze nabije naaste niet al te gauw uit het oog? Laat ik hier ook naar voren brengen dat we hier met name ook denken aan het missionaire werk in de richting van allochtonen die bijv. van origine moslim zijn. En hoe belangrijk is daarnaast ook niet het *GemeenteNproject*, waar vele tientallen jongeren leren hoe ze zich in de plaatselijke gemeenten actief kunnen inzetten voor kerkopbouw in de breedste zin des woords. DTEG zouden graag beschikken over voldoende middelen om liet een en ander zonder zorg te realiseren. Ds. Boiten, de voorzitter van de synode van LcUSDn, heeft het in 1999 zo gezegd: "*Evangeliseren is een*

levensader van de kerk. Een gemeente die niet evangeliseert sterft af. Publiek uitkomen voor je geloof is van belang voor je toekomst. ~ Zoals Jezus zei: Wie mij belijden zal voor de mensen zal ook ik belijden voos mijn Vader die in de hemelen is."

Wat doen we met dit kenmerk van de kerk?

De synode heeft belangwekkende beslissingen te nemen.

Hoger dan het hemels blauw...

Een van de opvallende dingen uit de gereformeerde geschiedenis van na 1945 is de bijzondere groei van de contacten met buitenlandse kerken die een gereformeerd karakter dragen. Ouderen onder ons hebben misschien het gevoel gekend dat de vrijgemaakte kerken nogal in het isolement hebben moeten leven. Wie oudere handboeken van onze kerken erop naslaat uit de jaren '50 en daarnaast nu het handboek 2002 legt, ontdekt een groot verschil. We hebben nu met 21 buitenlandse kerken een (volwaardige) zusterkerkrelatie en hebben met 25 kerkgeïnteresseerden contacten die ook kunnen uitlopen op zo'n volwaardige relatie. Daaronder zijn kerken die het heel moeilijk hebben, niet alleen in geestelijk opzicht (soms is de cultuur van eigen land hen niet welgezind), maar ook in materieel opzicht. Het is dan een opvallend ding dat er kerken (bijv. in India) zijn die, ook al hebben ze het materieel nog zo slecht, toch de tienden bij elkaar krijgen om hun kerken en dienaren te onderhouden. Voor rijke westerlingen (zoals wij) een inspirerend voorbeeld van trouw aan Gods Woord en aan de eigen kerken.

Deputaten BBK (= Betrekkingen Buitenlandse Kerken) komen nu met het voorstel om enkele kerken de zusterkerkrelatie aan te bieden: in Indonesië, Kenia en

Brazilië. Daarbij wordt steeds de belangrijke afweging gemaakt of deze kerken trouw zijn aan Gods Woord en aan de belijdenis die op dat Woord is gegrond. Nu is dat niet altijd dezelfde belijdenis die onze kerken hebben, maar bijv. één die ontstaan is in de Presbyteriaanse traditie. Het is opvallend hoe ver de verbreiding reikt van bijvoorbeeld 'onze' Heidelbergse Catechismus: in alle werelddelen is die oude confessie vandaag nog altijd hét leerboek van de kerken. Ze leren wij buitenlandse kerken, maar zij hebben ook een boodschap voor ons die wel eens denken 'volleerd' te zijn. In een latere impressie komen we nog terug op dit onderwerp. Alleen nog dit: een in Nederland opgedoken bezwaar tegen onze relaties met de Presbyteriaanse kerk van Oost-Australië werd door de synode niet overgenomen omdat we deze kerken (die in sommige zaken een andere handelwijze kennen bij prediking en avondmaal) vanuit onze kerkordelijke regels (art. 47) de ruimte geven om hun eigen beleid te voeren; waarbij overigens het gesprek over deze 'andere handelwijze' gewoon doorgaat. Uit het werk van BBK blijkt hoe ver de gereformeerde godsdienst verspreid is over de hele wereld. De synode was diep onder de indruk van de trouw van God die hier schittert – ook al zijn deze kerken in mensen ogen misschien maar klein en onbeduidend. Het is dan heerlijk om psalm 108 vers 1 en 2 te zingen die 'opeens' het wereldwijde werk van God aan ons laat zien en daarbij ook onze taak aanwijst. Heel simpel: Ik breng mijn lof, o HEER. U toe onder de volken en ik doe in ieder land mijn psalm weerklinken, daar 'k hemelhoog uw trouw zie blinken.

P.S. Voor bezoek bent u welkom in Zuidhorn en anders via internet: www.gkv.nl

Gezin en tijdgeest

Woord en Dienst van 2 maart bood een interview met *Jaap Graveland*, stafmedewerker van de afdeling Gelderland van de Hervormd Gereformeerde Jeugd Bond. Met welke trends inoet het jeugdwerk rekening houden?

Graveland: "Allereerst: onder jongeren is merkbaar, dat er **weinig persoonlijke aandacht** voor hen is. Dat is verklaarbaar als je ziet, hoe ook hervormd-gereformeerden zich niet aan de tijdgeest onttrokken. Niet alleen de kerk, ook de gezinnen individualiseren. De aandacht die er vroeger voor jongeren gewoon was, in de setting van het gezin, de gemeenschappelijke momenten, verdwijnt langzamerhand. Helaas, de *duiventilgedachte* is ook in onze gezinnen sterk doorgedrongen: wij vliegen wat in, wij pikken wat mee, en dan weer weg, naar sport, catechisatie, of koor. Maar samen leven, en zo het leven delen - veel tieners komen daarin tekort. De gezinnen hebben hier een grotere tik van meegekregen, dan we als beleidsmakers vaak denken. De beleidsmakers en degenen die vooraangaan, zijn altijd te optimistisch over hoe het in de gezinnen wel zal zijn. Zij hebben zelf vaak gezinnen, die het nog even langer houden en niet *inleveren aan de tijdgeest*, die er gewoon is. Laten we ons niks verbeelden: *onze gezinnen onttrekken zich niet of nauwelijks aan de tijdgeest*".

Druk, druk, druk

"Een ander verschijnsel dat je kunt waarnemen, is de toegenomen druk die het maatschappelijk Teven op de tijd legt. De volwassenen die tot nu toe steeds gevraagd werden om tijd en aandacht te geven, of ingeschakeld te worden bij de overdracht, iets te doen in de gemeente, vinden

steeds minder tijd, of zijn minder bereid om beschikbaar te zijn. Ze hebben het druk, druk, druk, hoewel het uiteindelijk alles te maken heeft met *prioriteitsstelling*.

Het beroep van de man vraagt meer dan die 36 uur: hij moet nog in de file staan, hij moet nog een cursus doen. Wanneer hij thuiskomt, kan hij niet gemakkelijk aanschuiven, **want** ma heeft ook een parttime of misschien wel fulltime baan. De volwassenen zijn sterker bij het arbeidsproces beirokken dan **tien** jaar geleden, en dat eist zijn tol".

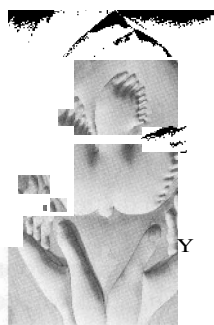
Vrijblijvend

"Verder zijn we het helemaal afgeleerd, dat het *vanzelfsprekend is dat je iets doet voor de kerk*. Dat je een bijdrage levert. Het is een worsteling om dat toch inzichtelijk te maken. Dat moet ook in de kerkdienst gebeuren. Daar moeten we toch het appel vanuit het **Woord** van God horen: mag Ik ook de eerste plaats in je leven? Die vraag heeft ook alles te maken met hoe je participeert in de gemeente. De gemeente is dan wel het lichaam met de verschillende leden, maar als je het af laat

G.J. van Middelkoop

weten - structureel -, dan is dat lichaam ziek. Dan moet je niet afgeven op de kerkenraad, want je was er zelf ook niet. Die vraag moet ook doorwerken in het gezinsleven. Als vader dit voorbeeld stelt, wat kun je dan van de kinderen verwachten? Hollen, jagen, vliegen en geen tijd meer over hebben. Die diagnose moet duidelijk gesteld worden, anders blijft het pappen en nathouden. Deze passieve houding hebben we vaak al van huis uit meegekregen. We hebben het natuurlijk ook niet echt geleerd. Er is altijd af een sfeer geweest van bepaalde families die altijd meededen en andere niet. Een beetje vrijblijvend zeggen: wij hebben dat niet zo. Maar je komt tekort, als je alleen op de kerkenbanken aanschuift".

HANDBOEK 2002

Van de Gereformeerde Kerken
in Nederland

€ 9,30

Verkrijgbaar bij de boekhandel
en de uitgever.

Een nuttig en uitgebreid naslagwerk, een rijke bron van informatie over en voor het kerkelijk leven. Met opname van veel e-mail adressen. Het statistisch jaaroverzicht is bijgewerkt tot 1 oktober 2001. Het uitgebreide jaaroverzicht is verzorgd door eindredacteur ds. J.H. Kuiper.

Uitgave: Print Media BV, postbus 7, 9780 AA Bedum. Tel. 050-3012144.
E-mail: Handboek@scholma.nl